

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 12.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 10. АПРИЛА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предлата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Молимо сву гг. претплатнике, којијема четворогодишња предплата истиче, да понове претплату.

Овом приликом и опет позивамо све родољубе, да претплатом и скупљањем претплате помогну овај лист, који је од највеће потребе на овој страни српства.

Име и мјесто и пошљедња пошта нека нам се јасно означе, како се лист никоме неби губио или странштитом задржавао.

Цијена је листу означена горе.

Цетиње, 26 Марта 1871.

Уредништво.

ТЕЛЕГРАМ „ЦРНОГОРЦУ.“

СРЕМ. КАРЛОВЦИ (приспјео 8. о. н. у 5 ура и 5 мин. по пошле.) Саборски се одбор састао. Ријешено је да се сабор на Спасов-дан сазове. Поуздан је глас, да ће се до Спасова дана потврдити саборска закључења.

РОДОЉУБИМА, ОМЛАДИНИ НАШОЈ.

Три су мјесеца, како излази „Црногорац“. Кратко је то вријеме, да би се могли већ данас позивати на какав успјех. Али то нам и није намјера овом приликом.

Ми од своје стране до сада што смо могли учинисмо. Но има јешто што у томе времену осјетисмо, и што нам двоструко тешко пада: једно у погледу на наш лист, друго на саму нашу народну ствар. Да је само оно прво ми би можда и прећутали, али пошто се то тиче онога другог т. ј. народне ствари, ми не смјемо, и хоћемо да се отворено разговарамо.

Напред да кажемо тиче се наших родољуба, наших књижевника, наших јавних раденика, наше омладине.

Кад смо почетком године покренули овај лист, први у првој земљи слободе српске, били смо покренути данашњијем озбиљнијем временом, временом хитријех догађаја, и задахнути општом идејом народном — идејом слободе и уједињења нашега. Тежња нам је дакле да подигнемо или помогнемо подићи и наш народ уопште коло свијетских догађаја, коло које води сваки народ својој мети.

Да на томе пољу радимо требало нам је да нам народ осигура излазење листа и онда да нам синови његови помогну својом умном снагом. С првијем можемо бити потпуно задовољни, али на умну помоћ своје браће морамо се потужити.

И држимо да имамо потпуна права на то. Није било и нема ни данас књиге ни листа, збора ни друштва, ни већа ни мања, гдје се говорило или говори о Црној Гори, а да се није зборило о њој с највећијем одушевљењем, да се није називала Црна Гора челенком српском, узданицом и аманетом слободе наше.

И Црна Гора, која је досада у небројеним бојевима пролијевала своју драгоцјену крв за слободу српску, добила је ево ново срество за свој стари рад, добила је јавни народни орган, отворила је ново поље за јунаке, отворила је ново бојиште за слободу.

Онолика љубав и одушевљење према Црној Гори правдала је нашу претпоставку, да ће са свију страна српски синови, који владају пером, похитати на ово ново бојиште црногорско за слободу српску, на које су управо позвани, када већ због несретних околности немогаху дијелити срећу и несрећу своје јуначке браће на крвавом пољу.

И данас морамо ми питати са зазором: камо их? Камо ђетића српских из свију крајева, да им одјекне мушки глас у слободноме „Црногорцу“.

Само одушевљење слабо помаже ствар. Одлушћење и љубав нашу према слободи за коју Црна Гора негује своју снагу, на коју је и „Црногорац“ истурио на својој застави треба другачије да покажемо. Треба сви да радимо. И кад сви узрадим с постојанијем одушевљењем и чврстом енергијом, онда ћемо моћи казати свијету: робовасмо доста, нећемо више! и онда ћемо моћи узвикнути народу: доста смо робовали, устанимо!!

У име народа дакле, у име слободе његове, у име наше заједничке тежње — уједињења народнога, позивамо све родољубе, омладину српску, да нас помогне у раду нашем.

Ми нијесмо покренули „Црногорца“ да буде само један српски лист више на броју или само за то, да га и Црна Гора има; „Црногорац“ не излази у мјесту, гдје би имао да заступа чије год интересе, него на Цетињу, гдје му само народна тежња може светиња бити. „Црногорац“ излази за то и само за то, да буде стална прокламација народу српском, из које ће увијек читати: љубимо се, прикупљајмо снагу нашу, на устанимо да повратимо изгубљену слободу нашу, и да ујединимо раскомадане дијелове народа нашега.

За ту циљ, као што смо и у програму нашем казали, ваља „Црногорац“ да постојано јавља како је народу и у народу, да нас међусобно познаје, да народ утврђује и челичи за борбу, коју не може и не смје избјећи.

Да овоме задатку одговоримо, позивамо и опет пријатеље народне, да нам помогну дописивањем и члапцима. „Црногорац“ је отворен свакој патриотској ријечи, а Црна је Гора земља, у којој слобода живи, а никада се неугушује и не умире.

С таквом помоћу „Црногорац“ ће моћи одговорити својој великој дужности, с таквијем заједничкијем радом приспјећемо онамо, куда тежимо.

РУСИЈА, ИСТОЧНО ПИТАЊЕ И АУСТРИЈА.

Из Петрограда јављају опет о неком дјелу познатог руског ђенерала Фађејева. Као што се каже оно није ништа друго, него допуна или објашњење пошљедњег списка његовог „војена снага Русије.“ Дописник „П. Л.“ држи, да је Фађејево мишљење, да се сваки руски рат мора ријешити на западној граници царства, примљено са сумњом, и да су се појавила многа мишљења која тврде, да се Русија у ријешењу источнога питања има спремати на свлађивање Инглешке и Француске тако, да ће само црно море и балкански полуоток бити позорница локализираног рата. Руски ланови увјераваху Фађејева да ниједно друго осим источнога питања неможе и изазвати судар на западној граници, јер Инглешка

неће допустити промјену јевропске карте, на тако неће ни помоћи, да се развије општи рат.

По ријечима поменутога дописника то је и изавадо Фађејева, да објасни свој пређашњи спис. И објашњење је то доста јасно, јер из њега излази једино, „да се ни једно питање, које се дотиче Русије, не може ријешити без рата са Аустријом.“

То се види од туца, вели петроградски дописник „П. Л.“, што Фађејева истина из почетка говори о западној граници Аустрије, по пошље се пушта у рачун једино са Аустријом, а и не осврће се на Пруску.

Против немогућности јевропске коалиције наводи Фађејева троје:

1. Коалиција против Русије могућна је и без источнога питања. Доказ је томе што је она могла бити г. 1863, када је Наполеон у Бечу уговарао нападни савез, да се није само Аустрија мало узтезала. То би се могло и у пољском питању обновити.

2. Инглешка истина не жели источно питање смрсити са пољским, али ипак не толико, да би се својих потраживања на истоку одрекла.

3. Рат г. 1856 остао је локализиран само с тога, што се Русија уздржала ушљед аустријскога улитмата.

Фађејева говори за тијем изјучиво о источном питању, као најважнијем за Русију, јер оно једнако пријети непријатељскијем савезом, и као главнијем условом њезинога војенога политичкога положаја. О обиху тога питања, који се једнако шири често се људи варају. Као најбоље мјерило томе служе одношаји аустријско-руски у сваком турском рату, јер за Аустрију није источно питање само политично, као за Инглешку и Француску, него животно као и за Русију — само обратно.

Јосиф II. могао је године 1786 ступити у савез са Катарином, јер онда још није било питања о пародности и Славени се раздаваху као и други еснап Њемцима и Грцима. Но већ год. 1807 ушљед српскога устанка, били су у Бечу другог мишљења.

А и зар је могла држава, у којој живе деветнајест милиона подјармљених Славена, равнодушно гледати нове нашљеднике Турске, који мимо тога још живе на граници Хрватске и Војводине?

Од тога времена трудио се бечки кабинет, да пошто по то спречи савез између Русије и Француске. Због тога се Аустрија заратила с Наполеоном I., а за тијем му дала своју надвојводкињу за жену. Ослобођење Србије није могло спречити, али за то је у грчком рату за ослобођење ступила живље, и само повјерљивост Карла I. и пријатељски одношаји према Пруској сачували су цара Николу од непријатељскога савеза, који је сковао у Бечу. Догађаји г. 1848. у којима се аустријски Славени показаше, нијесу наравно могли задобити владајуће елементе и народности аустријске за ствар Славена у Турској. Догод Аустрија није била увјерена о готовости Француске да нападне, она се трудила да утиша размирицу г. 1852, а како се увјерила о ономе, одмах је рат заподјела. Наполеон III. неби никада смио започети рат, да није био сигуран у Аустрију, јер Инглешка би се радо повукла назад, али Аустрија је била прави виновник рата, оставивши друге, да ваде кестење из ватре, како би се она могла пошље здравија извући. Она је била само с тога уздржљива, да се не би сасвијем пореметила са Русијом, коју је још требала и Њемачкој и Италији, јер се онда није радило о ријешењу источнога питања него само о појединостима другог реда.

Догађаји у г. 1829 и 1854 показали су, да Инглешка и Француска не могу саме заштитити Турску, када Русији на западу нијесу везане руке.

Из даље расправе изводи Фађејев, да је рат на Балканском полуострву немогућан без одобрења Аустрије, које она неће никада дати. Улазак у Јевропску Турску могућан је само на капију између јужноисточнога угла Карпата и Дунавскога ушћа. Кључ је од те капије у Аустрији. Јевропска Турска може се сравнити са тврђином сандуком, којем је заклопац Аустрија, па док се тај заклопац перазбије не може се из сандука ништа извадити.

Још одирије Паскијевић је тврдио, да се источно питање мора ријешити у Бечу, а не у Цариграду. Ни само освојење Цариграда и мореуза неби ријешило источно питање, јер би раја имала довољно посла са Турцима, а Русији би за посједак мореуза и полуотока требало више војске него у рату са Аустријом што би против Турске на своју границу морала истурити. Осим тога имала би још непријатељски савез против себе, коме би Аустрија дуна била.

Приморска флота била је важно дипломатско сретство, али војничко није особито, и тако би освојење Цариграда била само велика морална добит. Морске силе не могу Русији ни с оружјем затворити пут у Босфор, али Аустрија може са самом наоружаном неутралношћу или побуном Пољака.

Само кроз Аустрију може Русија ући у Турску. Сваки је други пут залудан. И у томе је главни значај јевропскога положаја Аустрије, јер Русији непријатељском дјелу Јевропе служи она као штит или мач, или као што дописник вели да Фађејев каже — скорим ће служити.

Што се тиче саме Аустрије, она не може у источно питању другу политику предузети, а да не дигне руку против себе саме. Слободне славенске државе поред широких подјармљених славенских области аустријске монархије, незнају ништа друго, него стварање словенскога Пилемонта. Аустрија је изгубила и италијанске провинције своје због тога, што је поред њих трпила малу слободну италијанску државу.

Аустрија би могла само или Словене с оне стране Саве поставити у стање угарских Словена, или Словене с ове стране Саве у положају у којем је данас кнежевина Србија — али и сама могућност такве промјене била би врло опасна по будућност немачке Аустрије, а смртоносна за Угарску, а особито за источну половину њезину.

ДОМАЋЕ ПОТРЕБЕ ЦРНОГОРСКЕ.

ОД Т. ИЛТА.

IV.

ИЗВОРИ НАРОДНЕ ПРИВРИЈЕДЕ.

У прошлом чланку нашем казасмо како би велика срећа била по наш народ у опште и по нашу кнежевину на посе, кад би озбиљну пажњу обратили вођарству, будући би се наши доходици тијем учетверостручили, на најлакши и најизвјеснији начин: за то се и надамо да ће сваки ради сопствене користи послушати савјет наш пријатељски и братски.

Но није вођарство једини извор из којег би с вријемом приљети могли средства за наше потребе, њих има још доста велики број, зато

не можемо пропустити да овом приликом пажњу нашег народа необратимо барем на неке од њих.

Земљедјелство и сточарство код свијех народа сачињавају два главна предмета народне привриједе, због чега сви увиђавни људи обрађују сву своју пажњу овим двојема струкама, настојавајући да их што више усаврше, како би се том радњом све више користили. Да би у својој намјери успјели, они сравнивају своје земљедјелство и сточарство са овим струкама радње код оних народа, који су од њих у овом погледу напреднији били, и распитивају вјештаке за узроке од којих зависи унапређење или назадак земљедјелства и сточарства. Ово распитивање награђивало је народе у знатном обиму, земља стаде производити већу количину и бољег својства плода, а сточарство се толико обогороди и унапреди да се дивити морамо, па да би овај свој напредак не само обезбједили већ све више развијали, установише нарочите школе земљедјелске, у којима своје синове учувају вјештини, која обухвата све струке радње, спадајуће у круг земљедјелства и сточарства.

Пут, којим су други народи ишли и подигли своје благостање, добар је пут; на њих угледати се нама је дужност. Наше земљедјелство и сточарство налази се у првобитном стању; наша оруђа не одговарају цијељи, а наше знање не одговара напредку. Ползујмо се дакле искуством оних народа, који су нам у овом погледу прокричили пут; питајмо људе вјештаке: шта је узрок те је наша кртола рђава и постаје све гора, да је најпосле нећемо моћи употребљавати ни за нашу потребу, нит је износити на стране пазаре да је продавамо или промијенимо за друге производе? па ако је нужно промијенити сјеме, које није никад мијењано од кад је кртола у Црну Гору унешена, а ми га промијенимо одма, да се не би нашом немарношћу лишили знатнога извора наше хране, који нам је светопочивши владика Петар I. отворио. По правилу треба свако сјеме од времена до времена промијенивати, да се не би изродило, и са бољим га замјенити; а и ми кад би ово учинили подигли би цијену овом нашем производу знатно и умножили нашу привриједу, која је данас врло незнатна, а имамо несумњиве снаге да ће бивати све не знатнија, ако томе не станемо на пут.

Треба да обратимо пажњу и на сађење дувана, пушење кога отело је свуда мах и не престало отимље у тој мјери, да нам народ виша троши од те биљке, него што је производи, пу је принуђен из странијех земаља увозити је а знатној количини и издавати знатне суме новаци на страну за подмирење ове своје навике. Да би дакле стали на пут овом нашем издату и још користили се овом општом навиком пушења, треба да дувана много производимо, по не оваквог какви нам је сад, него финог, добавити сјеме сваке врсте из Цариграда, а Црна је Гора врло удесан прједјел за производство благородног дувана. Овијем би не само подмиривали нашу навiku, него би отворили и једну врсту извоза нашег производа у стране земље, која се свуда троши и скупо плаћа.

И на вртарство треба да обратимо нашу пажњу, и ово је једна струка народне привриједе,

коју је наш народ готово са свим из вида изгубио, а важна је толико, да је никако из народне економије избрисати не смјемо, без наше превелике штете, тијем мање, што нам је наша економија мала, а потребе су нам пристојне велике. И за ову струку народне привриједе имамо доста удесних земаља, нарочито оних, које леже дуж Ријека. Никаква пољска радња неплаћа толико труд човјечији као вртарство, и кад би се наши људи, који немају згоду, одали вртарству и изучили ту вјештину, отворили би тијем опет један богат извор своје благостање.

И винодјелство није нам на оном степену, да би за узор служити могло; оно је према околностима и мало распристрањено и слабо и невјешито обдјелано. Кад би се и овој радњи више тежје и вјештине поклонили, и кад би се и у томе напредније народе угледали, народ би наш производио и више и бољег вина, а овијем би умножио своје благостање с још једним извором привриједе.

Што се тиче сточарства и оно нам је доста назадно: овце и друга стока све нам је то мало и закржавило. И у овом погледу треба да се угледамо на оне народе, који су своју стоку препородили и обогородили, набављајући по страним земаљама најодличнији сој стоке за приплод. Зато и видимо код неких народа волове, који су тежки за наша три четири, краве, које су три пут веће од наших, а млијека дају више од пет наших, и овце које су од наших веће и којијема је вуна боља. Кад би ми нашу стоку обогородили имали би три пут више дохода од ње него што сада имамо, а овијем би опет отворили један извор нашег благостања. Но при садашњим нашим околностима наш би се народ ипак довољно помагао кад би себи дао труда да се упозна са вјештином прављења сира, као што је швајцарски, оландски, пармезански и т. д. од кога један фунт вриједи више, него једна ока нашег сира.

Осим свијех извора, које смо овђе навели, можемо овом приликом споменути још два, која су врло важна и која спадају у круг женске привриједе, а ови су: рањене свиленијех бубица и одганвање домаће пернате живади. Кад би наш женски пол увидио велику корист, коју доносе ова два велика извора, при брижљивом настојавању, и кад би хтјео положити труда око већег произвођења свиле и живади као: кокошака, гусака, патака и интуша, он би могао толико годишње привријеђивати, колико би гођ потребно било за подмирење свију његовијех потреба, а да ни најмање непадне на терет куће. Шта више имамо довољно примјера да су женске, са ове двије струке радње, подигле свој дом на степен правог благостања.

Из овђе наведенијех извора сваки увиђети може колико би се оснажило и унапредило народно благостање: зато, браћо, нежалимо труда ради среће наше; без труда се ништа постићи не може, припомио да се помогнемо; свака и најмања привриједа у нашем оскудном стању добро нам је дошла; ко ради том Бог помаже; ко не ради никад среће у својој кући виђети неће, него ће остати у невољи и пропасти: ово је закон природни и вјечни.

ПОДЛИСТАК.

НАРОДНА ПРАЗНОВЈЕРА.

II.

О ВИЛАМА. *)

(Српстак.)

У Расовцу Црмничкој нахији, има једна пећина, коју зову Голубињак. Бијаше један човјек те пострада и осиромаша. Како да се обогати? — Чуо је ће причају: да у Голубињачкој пећини има много блага, те и он рјеша да пође у њу. „Идем па ма поманитао,“ помисли он у себи, па хајд у пећину; а пећина та лежи високо у кршу, који је гладак да се нико по њему не може да пење. Попне се он тамо, и нађе у пећини двије преграде. У првој, веле, пађе он трезу од мрамора лијепо израђену и на њој омице од камена изрезане. Он прође мимо ње, те хајд на врата од друге преграде. Тек што таче у врата, одговори из ње један глас: „не напријед!“ Човјек се овај препеде и у тај час поманита. Кажу да је у тој прегради вила и поред ње три стога блага. Вила држи на рукама теписју од злата и на њојзи преплетену змију.

*) У прошлом броју погрешно је стављена: планина. Кадг. у мјесто Кадг.

Ко први дође до виле, одма ће му очи испанути.

Исто тако пострадао је још један Црмничанин од виле, те несмије ни данас ноћу да изађе ван куће. Поманитао је, а народ удеси већ и стару приповијетку, у којој се прича можда стотинама година, и прекрочио ју за тај случај. Елем исти човјек, именују га и који је, враћаше се с планине из тора (катуна) у поноћи и проћи ће поред извора „Баш,“ (о ком ћу мало ниже споменути), ће се виле састајале и купале. Код извора бијаху окупљене виле, те он попаде у њих, а ове њега дохвати за струку. — Он се поплаши те бјеж', а виле за њим у поћеру све до првијех кућа у село, и оскубе му неколико реса од струке. Од тада исти тај човјек поманита и бијаше мапит дуже времена.

Причају још да су код истог извора неки Црмничани дознали, колико извора има у планини Суторма. — У истој планини, веле, има толико извора да људи нијесу могли да дознаду, колико их је. Наравно, виле знају [за њих, али како ће да се дозна од њих? — Два човјека окладе се: да ће дознати то од виле; те се они обојица обуца у једне хаљине и истурн двије главе, па поћи код извора Баш. Дођоше и виле код извора и кад опазише човјека су

двје главе, почеше да се чуде — и да зборе једна о другом. Ту ће једна рећи: „такоми 377 извора, што су у Суторми, оваквог чојка су двије главе нијесмо још виђеле.“ — Ови се, кад чују, врну патраг и тако дознаду: да има у Суторми 377 извора и добију зарок.

Поред те приче да има толико извора, те је то мило вилама, кажују други опет: како су у Црној Гори виле због неспоразумјена засушиле изворе.

Дозивала, говори народ, вила с планине Кома, вилу на планину Ловћена: да отвори јоште више извора. Ова ју не дочује, до мишља да она вели: затвори, те затвори све изворе тако, да у Црној-гори немају људи од тада живе воде, него да морају копати ублове и тражити воду, коју је вила Ловћенска засушила.

Виле су снажне; али им опет, како народ прича, људи доскоче и савладају их, или им и науде и то кадгад, а но највише са својом погибијом и пронашћу.

Приповједају да је био неки Турчин и долазио на њеку воду, ће се купале виле, те се вазда састајао са једном вилом. Кад гођ би вила опазила у њега гвожђе, не шћаше му се примаћи. — Вила му недаваше никад да дома полази, по је вазда морао да остане у планини

ДОПИСИ.

У МОРАЧИ, 3. Априла. — Васкрс се увијек у нашем народу лијено слави, али овако весело скоро га нијесмо провели. Томе је много или управо једини узрок био наша војска. У очи васкрса присјетих се Цетиња наши војени главари, који су се, као што ви је познато, њеко вријеме у војничком наукама вјештали. Они су сви били на васкрс скупљени код манастира Морачког, ђе се много народа из више нахија на светковину стекло. Народ је био јако задовољан и весело гледајући међу собом своје јуначке главаре обдарене сабљама. За одушевлено срце народно није то мала ствар. Он се врло добро ојећа времена својих јуначких бојева, али, и тешкијех мука, када је често кремен имао, али му је фишек фално, па је и онда своју златну слободу одбранио и сачувао од проклетог душманина. Па како да му се данас не изигра јуначко срце, када види постављене разигране главаре, све одликоване јунаке, и када зна, да сада има свега, што му је потребно да се славно поврати из свакога боја. С тога се и чуже у веселоме народу одушељене жеље: да светито косовско погину.

Истог дана пошле обједна договараху се главари о послу, који им предстоји. Уједно је и нама објављено: вријеме наше војничке науке, која ће овијех дана отпочети и препоручено нам је грађење главнијех путова кроз цијелу нахију. Све је ово народ најрадо прихватио и највећом готовошћу примио и на разласку орило се из свију града: Живини Квас Никола!

Из вам јавим још за њеке ствари.

Под надзором командира Луке Мијатовића и подкомандира Богдана Радовића и Ненада Дожића гради се мост више Вачија на ријеци Морачи, који је народу од пријекне потребе за прелаз у више села ове нахије. На исти мост радило је по 300 људи. Сва потребна дрва довучена су на мјесто и овијех дана биће мост сасвијем довршен.

До који дан почеће се градити пут од Манастира до у Горњу Морачу. На њему ће радити 800 војника, који су већ одређени. У исто вријеме 200 војника из капетаније речинске и 200 из капетаније ове почеће радити пут, који води из Колашина Манастиру и Ровцама. Што се тиче пута преко Роваца до Бјелопавића, одложило је наше поглаварство догле док се с ровачкијем капетаном споразуме. Овај ће нас пут стати доста труда и зноја, али нам је јако потребит, па нам се ваља упети. Надамо се међутим, да ће нам и високославно правитељство помоћи са нужнијем оруђима и прахом за домљење кршева.

ЉЕШКОПОЉЕ, 1. Априла. — Забит Подгорички добио је налог од Мушира Скадарског да има скупити све кове Зецке, Љешкопољске, Подгоричке и Малисорске да ћерају комору од табора ни замскога који из Подгорице иде преко Скадра у Таково, ђе се помутно међусобно народ, које се догодило због зулумах, који се не престану чине, од стране Турака, пак хоће Низам да зду томе на пут стане. Исти ови коњи мораће терати све потребе низамске и дру-

гоме табору, који ће доћи у Подгорицу да замјени овај табор који је отишао. Други је табор низама пошао из Бара у Скадар. Види се да је народ у грдној невољи под насиљем турским, те га још угушују оружјем. Прилика је да је и овај из Бара узет за Таково, али се не јавља у народу, да се народ по крајини не буну, него је каже се узет за Скадар, а овамо да тајно пође са овим из Подгорице да се Таково утиса.

Скоро ће из Стамбола преко Скадра доћи у Спужу неколико стотина низама, који ће добро чувати границу око Спужа, против Црне Горе. (! ? У.)

Кад су Хришћани по свом обичају о Васкрсењу на ливаде пред црквом кола завели много се народа сусједног слегло из Кучах и Пиперах, због чега је скупљање ово околничком командиру војеном у очи пало, зато је издао строгу заповијест да не смије ниједан Хришћанин пушке за весеље истурити, а који би учинио без разлике да има глобе дати мецидију, које је обична глоба турска при свакој паредби. Уз исти парод при цркви ђе је доста Кучах оружанијех народ, ставио је два каракола (страже, свака по 12 људи) са шишанама који су пазили на народ. Овђе се врло лијено изразио један Стамболија из низама једном Хришћанину: зашто не направите цркву у вароши, него да народ иде тако далеко, кад цар допушта богомоље подизати свугђе по његову царству, то је све ваша кривица, а би је могли имати у Подгорицу; он му је река: падају Турци варошки а ми је тражимо.

Православна црква Вуковачка која се скоро на ново сазидала, врло је противна Турцима Зецима која на славу свете Тројице има звоник за три звона, можда ће скоро и звона добити добротом Русије. Вуковчани су молили владика Мелентија преко свога већила из Подгорице да дође да је освешта, али није рад Зету нити ове крајеве вијети, па је послао дозвољење попу Зеку да је може с благословом и он посветити, које је свршио отац Захарије трећи дан ускрса са којим је народ задовољан био. —

ИЗ БОКЕ КОТОРСKE, 5. априла. — У 36. броју „Заставе“ наћем један допис из Бокe, ђе г. писац претреса моје дописе, које је овај лист донио. На првом мјесту долази избор новог православног владике. Ту ми замијера што се ја сиромашн усудих казати, како је то добар избор и како је сваки у опште задовољан. Овај мој израз куди г. дописник наводи, да „ако ја тако мислим да немам пуномоћија приморати друге да се сложе са мојим мислима“. Ја, до душе, кад сам казао да су Бокeљи уопште задовољни, казао сам из увјерења, јер знам одиста да је тако. А ако не вјерује, нека упита г. Петрановића пошто се врне из Карловца, колико му је телеграма стигло из Бокe од опћина и пајољачнијех бокешкијех синова, па ће се увјерити да нијесам прегнао. А што сам казао у опште, нијесам рекао сви без изузетка, јер знам и сам да је било више кандидата, па неко је рад Петра а неко Павла, њеки има ро-

ђака, неки пријатеља, па не замијерам што часном дописнику није по људи избор Петрановића кад му је можда било ближих по крви ил' пријатељству. — Ја тако тумачим његове ријечи у „Застави“, јер да је пало „жребије“ на кандидата г. дописника, па да је ко изишао на јавност да рече о њему што сам ја о овоме рекао, увјерен сам, да се „Застава“ неби усрећила њакијем дописом чак са дебела мора. Даће замијера ми г. дописник „како сам се усудио похвалити новоизбраног владика прије но сам промислио да више пута у човјеку високи корак и велику измјену учини, па да би се лако могао и преварити.“ Е, ту ме сиромаша улови! Ал' шта ћу кад се баш и у томе не подударам са мислима г. писца. Ја сам се научно цијенити људе по досадањем раду, а у томе се и сам дописник слаже, да је г. Петрановић доста користи на књижевном пољу омладини нашој допринио, а шта може бити до посљедка с књигом, и дал' ће нови владика оправдати повјерење које му се даје, то је сасма друга ствар; ја, као што рекох, писајући оне врсте гледао сам на оно што је до сад било, а шта ће камиће бити нећу да проричем, по се и сам са г. дописником — пошто је већ казао како мисли о новом нашем владци — уздам, да ће г. Петрановић знати надвладати све препреке својим врлинама и разборитошћу, а нећу да му препоручим да се недржи ниједног „партита“ а гледа само свјештенике и цркву као што му г. дописник предика, по му свој јавно бијеломе свијету на виду препоручујем, да се држи осим реченога, још свог народа и народног „партита“ па ће тад одиста „боље и сјајније вијенце стећи, но је владическа митра.“ —

Г. „Застави“ дописник говори даће како сам ја „не само објелоданио, него већ и увео ландвер у Боку“ — наравно у мом допису. Што ме је довело да напишем оне врсте, и о том сам готов дати рачуна имајући пред очима разлоге који ми дају повода и сад исто мислити. Ја нијесам посвећен у велике тајне државне, нити сам срећан да барабарим са људима који се великијем државијем посланима баве, но спадам међу обичне грађанске личности и дружим се са нижим „сталежом“ па у страху да зла ура не наступи написах оне редке. Повод је био тај: што сам био у стању опазити има једно полак године, да се силни провијанд за војску у Боку доноси, више по прије икад; што су питане опћине колико која војске у своје куће може ставити; што су у сва повећа мјеста дошли неки нашој маленкости до сад непознати чиновници под именом Комесара и т. д. Народ, боме, који о свачему збори, стаде и то претресати. Неко ће рећи: „та ону силну провијанду сигурно не шаљу да ни је дарују.“ Други опет: „ја мним та војска те зборе да ће доћи и ова г. комесари сигурно нијесу дошли да не бране од Турака и т. д. — У томе стигне глас да долази г. Намјестник са још госпде, а позваће се неки одличнији поглавари народни из Грбља, Кривошија и другијех мјеста у Котор. Тад се одиста помисли да ће бити збора о ландверу и то ми даде повода написати овај допис. Сад нека опћинство суди, дал' имадох разлога или

код стоке. То турчину досадило, те поче да промишља: како би ју преварио и смакао. Једном понесе он собом ножић и гвозден чавлић и скриве их за нас, те дође код виле. Чим му се приближишаваше, одма она осјети да има гвожђа при њему, те рече, да неће доћи у њега зашто има гвожђа. — „Не одговори јој овај, ванштину немам; но сам јутрос поткивао коња на сам заборавио бачити чавлић, те сам га донио собом.“ Вила му повјерује и дође, те му покацама потсецаше косу. Турчин, онако лежећи на крилу, извади крдом ножић, те ју разбучи. — „Вада си ме преварио, рече му виле, прије но што сам ја учинила теби, што сам била наумила!“ Те она пође да се вида к другима другама. Пошто се извадила и она се њему осветила. —

У колико су виле јаке и снажне, опет им зато људи доскоче, као што смо виђели у припојетки о турчину; или посе њеке траве узга се, да им виле ненауде. — Тако причају да је један Куч ходио у лов на дивокозе. У путу сретне много дивокоза и таман намјери пушком на њих, да убије дивокосу, кад из пећине чу глас вилин ђе дозивље чобанина да ћера дивокозе да музе; јер народ држи да се виле хране са млијеком од дувокоза. Тада јој овај одговори: „немогу, не да ми Томица Мицанов (тако се

зваше они ловац). „Немогу му ни ја ништа“ рече му виле „јер има при себи траве: чешаљ бијела лука и папак од бука.“ —

Има и сада доста савјернијих будала, те посе узга се такијех лавардија. Веле кад таквом чојку, који носи траву од виле узга се, пријатељ дође у кућу, да се онај (чојек) тада застиди и папе у несвијест. —

Но горе је прошао један други ловац, кад је пошао да лови дивокозе. Пође, веле, један ловац у планину и сретне у путу мејда и убије га. Пође мало даље и сретне дивљег жарца, те убије и њега. Кад се одмаче још даље, сусрете дивљег прасца, па убије и њега. Томе се лову већма обрадује но прашању. Но наједанпут чује глас из пећине ђе виче: „Ој Вашој!“, а на другој страни „ој!“ Вила повика опет из пећине чобанину од дивокоза: „ћерај козе овамо!“ Чобан јој одговори: „немогу, не да ми један ловац, штој изама“ у планину и убио мургова и мурова, па ће сада убити и мене и које козе.“ — Тад га виле прокуне: „нека га, очи му преле!“ Кад се ловац дома повратио, причају, да су му очи преле због тога, што га је виле проклела.

Ко ће као Марко Краљевић? — Е па тако и о њему причају и овђе како је надјачао вилу. Путоваше, говоре, Марко на шарцу кроз пла-

нину Романију. Он ожедни, те кад ненађе воде да се напије, повика: „Бог т' убио горо Романино, те у теби нема воде хладне, да напојим себе и шарина.“ Из горе му, испод једне високе јеле, у којој врх бјеше сух, одговори глас: „Не кун' гору, Краљевићу Марко! шта је гора Романија крива, те у њој нема воде хладне!“ Пође Марко онако љутит до јеле; пак тамо нађе језеро и у језеру се купље виле. Марко приђе да напије себе и шарина, но му виле бранијаше; те се он побје с вилем. Посапе се и њоме по дана и ни једно друго да најдјача. Но Марку послужи стара срећа, те најдјача и распори вилу; и нађе у њој три срца јуначка.

Код Ђекића је ограђена једна црква и ту се нашло отесанијех камења и узидане неколико од њих у цркву. За исто камење веле: да су га виле тесале. У дубравама има још таквијех камења. —

Шта је све народно уображење у ђетињастом свом незнању и страху измислило? Али то је тек мало што причасмо. — Чујте само још шта народ прича, гата и врача! —

М. К.

не? А што не бијаше јавно говора о ономе те сам писао, по о другој ствари, није судство, да наша влада не мисли баш никад Бокеље у војнике узимати. У осталом и ми се радујемо да се није обистинило, и искрено од свега срца жудимо, да се никад не обистини.

А што г. дописник наводи, да „наше народно заступништво ради да се уведе народња стража у народној пошњи“, која ће „мјесто садање жандармерије ред и мир у својим општинама издржавати, а исту распустили, и у случају потребе бранити од онога, који би се у судију насрнули на наше земљиште“ — ми се опет усуђујемо казати, да се и од тога мало побојасмо и радили би смо били да останемо као и до сад по староме, јер има удица од сваке руке, па и тако финих, да се једва опазити дају. А наша влада да немисли економизирати „распуштањем“ жандара у Боки, по баш напротив, да их мисли умножити, то могу увјерити г. писца онога дописа у „Застави“ да су већ погађани квартири у таквијем мјестима, где данас жандарске станице није. А ако и о том сумња, нека пропита у Морину, Ораховцу и другијем мјестима.

Са овим завршујемо разговор са г. дописником желећи да се пањ више не поврнемо, ал' баш ако би хтијо, широко му поље.

ЦЕТИЊЕ, 6. Марта. — Свијетли Кнез Никола предао је данас, г. Божи Петровићу предсједнику црногорског Сената и г. Петру Стеванову Вукотићу подпредсједнику истога Сената знакове Ордена св. Станислава I. степена, које им је Њ. Вел. цар руски подјелно као кнежевским сатрудницима у свијем подухватима околу унутарњег преустројавања своје земље.

ЦЕТИЊЕ, 8. Марта. — Овијех дана вратио сам се из Беча на Цетиње дворски тајник Њ. С. г. Ј. Сундечић, који је тамо по различнијем државнијем пословима био. Како чујемо, њега су у Бечу са свим добро примили, толико државни канцелар гроф Бајст, колико и господа министри унутрашњих дјела, финансије и трговине, те је он са особитијем успјехом довршио повјерене му послове. У свему га је срдечно помагао далматински губернатор барон Родич, који се савремено с њим у Бечу налазно по нарочитијем пословима, који се тичу управе његове у Далмацији. Између споменутијех послова, познати су нам за сад: конвенција поштанска, куповина соли од Аустрије у Котору и Рису за знатно малу цијену, и грађење цесте од Котора до Црнојевића Ријеке, при чему ће, вели се, Аустрија повчано Црној-гори у помоћ притећи, и од црногорске границе до Котора сама о свом трошку тај посао доготовити. Како поштанска конвенција, тако и погодба за продају соли, чујемо да ће се набрзо у Задру углавити; а гледе цесте изићи ће наскоро један аустријански инжењир, који ће већ започете радње продужити и точан пројект начинити, да би тако бечка влада узмогла у своје вријеме предлог ради вишперечене цесте Рајхсрату подијети, и оно, што је већ у начелу примила, у дјело привести. Колико су све ове ствари користне и по Црну гору и по Аустрију, то се увиђа од првога ока. А особито колико је прекористна добра цеста између Котора и Ријеке то се неможе довољно процијенити. Та цеста, — пошто би Црна-гора, као што намјерава, ставила два мала параброда, који би по Црнојевића Ријеци и Скадарском блату редовно пловили, — скопчала би Арбанију, Зету, сву Црну-гору и један дио Херцеговине, са Јадранским морем у прекрасној которској луци, која је приступачна бродовљу сваке врсте и величине, те би Котор постао стовариштем трговине из свијех тих крајева, а Црна би се гора користила опет пролазом исте трговине. Што се ова ствар брже доготови, тим ће се народу у Боки и Црној-гори већа прилика пружити, да се користи радом и прометом, којих садашња оскудица у овим крајевима много узрокјује, да људи у сваком назадку остају и немају прилике да се сиромаштву из ноката извину. Народ памти све, а добро, које му се чини, памти понављено; те нема свјесније политике над ону, да се народу добро чини, ко народне симпатије за себе задобити жели. Ми се дакле искрено радујемо споменутијем пријатељским одношајма између Аустрије и Црне горе, и од свега срца поздрављамо овај појав нове политике, којом Аустрија јачајно тежи да осигура себи добра комшију, и Црна-гора опет

добива прилику, да би узмогла лакше доскочити многијем својим пуждама и неопходним потребама, особито у онијем стварма, којима се само у Аустрији или преко Аустрије провиђети може. Чујемо најзад да ће барон Родич овамо изићи, одма пошто се из Беча у Далмацију поврати. И тај долазак Боже дај да буде са срећом!

ВИЈЕСТИ ИЗ НАШИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА.

* Ако се може вјеровати петроградском дописнику „П. Лојда“, сво шта се ради у Русији: Ратно и поморско министарство развило је најживљу дјелатност, да би само што пре сувоземну војску и флоту — за Црно море — опремило. Знатна је војска спага у Пољској на аустријским границама концентрована. Број истих војених трупа најмање износи 200.000 војника, међу којима је 25.000 војника кавалерије, понајвише су уздуж жељезничких пруга, због чега су у стању да на коју страну смјеста банути. Међу том војском налазе се и варошки гарнизони, који још нијесу с новим оружјем снабђени, нити њему вични.

До 350.000 војника могли би одма на бојно поље изићи, са сваким нужним ратним материјалом снабђени: с челичнијем топовима и баракама по пруској системи. И по другим окружним пространим царевине продужује се врло ревностно наоружавање војске. По свим арсеналима и војеним радионицама овладава је највећа дјелатност.

За кога се све ово справља, када ни један једити руски журнал не сме да спомене? Јавно мњење изрично вели за Аустрију. — После Кримског рата умањило је поморско министарство поморске бригаде за Црно море и свело их на три: прије тога бјеше их 12. Сад је пак стигао на адмирала Глазенапа, шефа адмиралата у Николајеву, да поморске бригаде подигне на пређашњи број. Ових 12 бригада броје 25.000 поморских војника, који ће се у Николајеву бавити, докле се Севастопољ поново не подигне и не утврди.

Даље сам дознао из врло поуздана извора да се у Николајеву четир нова монитора граде и да су двије оклопнице у странске земље изслате, које ће за кратко вријеме кроз Дарданелу и Босфор проћи. Даље су машине, нужна оруђа за ливење и послове око утврђивања још прије три мјесеца из Енглеске у Одесу стигли; пошто је сад ријека Буг чиста од леда, то ће се све ово у Николајеву одвести, тамо су већ три одавде изаслата официра приспјела, да грађење оклопница и остале послове по арсеналима руководе. То су капетан Андрејев, Феодоров и Рајулија, све сами најодличнији стручњаци. Прије свега ће се са опшанањем лађа „Бондери“ одпочети. Ова врло висока и врло дивна лађа грађена је у Америци за Мексико, но ју је Русија за се купила. Руска је влада сасвим од Пруске усвојила врло добре мјере. При сваком оделењу својих жељезничких пруга, поставила је она по два даровита официра, да се служби око жељезнице обвину, те да су даном приликом у стању, извјесне евентуалитете на непријатељском земљишту на своју хасну употребити, као што је то у последњем рату случај био, где су под управом пруских официра разорене жељезничке пруге за часак оправљане и ако је нужно било и саме нове пруге подизане биле, без да се страхој, непоузданој помоћи пријегавати морало.

* Из Румуније стазу још једнако неповољни гласови. Поред унутрашње разтрјености, јављају инглинским новинама још и о рђавоме стању државне касе, тако да влада није била у стању ни глобу од шестнајест хиљада франака платити, коју је Њемачки конзул Радовић захтјевао у име накнаде Њемцима, те је банка морала државној каси позајмити. О кнезу Карлу говори се, да неће бар за сада још напустити пријесто. Заштитне силе воде преговоре о умјешању.

* У Паризу непошута још грађански рат. Владина војска до сада се са слабијем успјехом борила против устава. Покушаји ради помирења остали су безуспјешни. Кошуна непошута од својих захтјевања, а версаљска влада опет иште, да устаници пре свакога договора положе оружје, нашто ови никако непристају. Услед таквога неспокојног стања Њемачка је уредила своју војску тако, да за двадесет и четири сата могу 200.000 људи бити под Паризом.

* Усташки одбор у Паризу наредно је, да се свако лице које се дозна, да је одапо версаљској влади одмах уапси. До сада су већ многи такви затворени, међу којима је и митрополит париски. За њега се чује да је и погубљен.

Исти одбор објавио је, да ће за свакога од својих присталица, којег би версаљска влада погубила, погубити тројицу од њезинијех људи, које опет он држи у апсу као таоце.

* Италијанске повине јављају, да вицекраљ мисирски није дао турској влади нека пристапништа и касарне на црвеном мору, које је она захтјевала за своју војску. У исто вријеме наредно је краљ, да се александријско и седско пристаниште утврди и наоружа.

КЊИЖЕВНОСТ.

— У Биограду ће, чујемо, до који дан почети излазити нов лист, потпуно самосталан и слободњачки. Име уредника и листа и правац његов објавићемо читаоцима, када добијемо програм или први број.

— Пропустили смо забиљежити излазак још једнога новог листа биоградског за шалу и сатиру, које се зове „Решето.“ Уредник је њеки Дануловић.

— Одбор народне штампарije, која је основана у Новоме Саду, позива на предплату на лист „Глас народа.“ Потреба оваквога листа осјећала се јако и одавно у нашем народу. У овоме листу говориће се: о држави, о сабору, о општини, о цркви и о кући српској: о правима и дужностима грађана; о историји нашега народа, т. ј. о томе, ко су били наши стари и шта су радили; о томе, шта се догодило у нашем и туђем свијету; о пословима ратарским, сточарским, занатлијским и трговачким; о чувању и неговану народњег здравља, о добријем и рђавијем навикама и обичајима народнијема; осим тога приповијетке из народнога живота и на крају свакога мјесеца календар за мјесец што долази и примјетбе о томе, шта треба у томе мјесецу да раде баштовани, ратари, кованције, чобани, волари и т. д. Најзад и о томе, како се пишу занатлијска и трговачка писма, како се праву уговор, обвезнице, напоре (квите), тестаменти и т. д. Једном речју лист ће да поучава свему ономе, што је човјеку потребно у животу. Што је особито важно, све ће то бити писано просто, језиком чистијем и разумљивијем. За то нам јемчи име уредниково — Панта Поповића — који се таквијем писањем већ одликовао. Цијена је листу на годину само 3 флор. Ми га највише препоручујемо нашем народу.

— Томо Вукотић, Црногорац, писар ђумрука биоградскога издаје своје пјесме у књизи коју је назвао: „Глас са Цетиња.“ Ту су опјевани најновији догађаји нашега народа и има неколике патриотске пјесме. Цијена је 40 нов., а предплата се шаље књижари Велимира Валовића у Биоград, која за новце јамчи.

ОБЈАВА.

На Бурђев дан продаваће се јавном лиценцијом руј (шомак). Ко жели купити нека дође реченога дана у сенат.

Цетиње, 9. Априла 1871.

Петар Филипов Вујовић
сенатор.

ОГЛАС.

У цетињском женском Институту бити ће за идучу школску годину петнајест отворенијех мјеста за иностране дјевојчице, које ће се под врло умјерену цијену од стотине талијера са својом одјећом и постелом у Институт примати, одгајати и држати, као и све остале питомке.

Родитељи, који би жељели у исти Институт своје ћерке намјестити, треба да се најдаље до Петрова дана о. г. пријаве нижеподписаној Управитељи, од које ће сазнати поближе услове примању њихове дјеце, као и то којима се наукама и језицима дјеца уче.

Ђевојчице треба да су од частнијех ма биле и од сиромашнијех фамилија, да су навршиле бар девету годину, да су здраве и да већ знаду повешто читати и писати српски и бројити барем до стотине.

На Цетињу 8. Априла 1871.

Надежда Папеевић
Управитељка женског Института

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.